

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2019-6-9>

УДК 336.02

JEL B40, E60, F01

В. В. Романчукевич

кандидат економічних наук, докторант ДВНЗ «Університет

банківської справи», м. Київ

e-mail: v707070v@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2624-5538>

ПРИНЦИПИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджено проблематику наукового дослідження модернізації державної фінансової політики в умовах глобалізації в контексті виділення основних принципів означеного наукового пізнання. Виділені основні труднощі та проблеми у розробленні та впровадженні державної фінансової політики держави, на їх основі подані принципи наукового пізнання у цій сфері. На основі тлумачення змісту основоположних принципів наукового пізнання подається власна логіка ведення наукового дослідження модернізації державної фінансової політики в умовах глобалізації, зокрема відповідно до принципу єдності логічного та історичного.

Ключові слова: наукове дослідження, принципи наукового дослідження, державна фінансова політика, модернізація державної фінансової політики, глобалізація.

Romanchukovich V. SCIENTIFIC RESEARCH PRINCIPLES OF STATE FINANCIAL POLICY MODERNIZATION IN THE GLOBALIZATION CONDITIONS

The article deals with the problems of scientific research of the modernization of the public financial policy in the context of globalization. The author identifies the main difficulties and problems of development and implementation of public financial policy and the principles of scientific knowledge in this field. Principles of construction and implementation of public financial policy are divided into 2 logical groups: basic principles, as well as special principles that take into account the peculiarities of financial policy implementation in a particular country. The author considers that adherence to the above principles will make it possible to build a truly qualitative financial policy of the state. Therefore, it is important to pay considerable attention to the observance of these principles and the observance of the basic principles (rules) of scientific research in the study of public financial policy. The author presents his own logic of scientific research of modernization of public financial policy in the conditions of globalization on the basis of interpretation of the content of fundamental principles of scientific knowledge, in particular also in accordance with the principle of unity of logical and historical. By adhering to the principle of objectivity, research can avoid or significantly reduce the risk of bias. This principle can be ensured, including by means of a clear justification of the initial research data, which should include a comprehensive disclosure of the positions of the previous financial policy studies of the state. The existence of an adequate information base for the study of the state's financial policy makes it possible to take into account a set of factors that influence its formation and implementation.

Keywords: scientific research, principles of scientific research, public financial policy, modernization of public financial policy, globalization.

Постановка проблеми. Дослідження модернізації державної фінансової політики сталого розвитку в умовах глобалізації містить багато суперечностей, для неї характерні певні проблеми, що унеможливають зовсім або ж суттєво утруднюють проведення такого роду досліджень. Відповідно, таке дослідження має не тільки відповідати певним критеріям (таким як, наприклад, комплексність і системність), але і здійснюватися відповідно до чіткої методології, яка дасть змогу зменшити їх вплив.

Чітка методологія є базовою для послідовного дослідження державної фінансової політики сталого розвитку в умовах глобалізації та її модернізації. Тому науковці, що досліджують проблеми формування та впровадження державної фінансової політики, обов'язково обґрунтовують методологічні основи їх досліджень, зокрема принципи наукового пізнання.

Аналіз останніх досліджень. У науковому сенсі найбільшої ваги серед праць, що висвітлюють методологічні основи дослідження проблематики фінансової політики держави, мають праці таких дослідників, як: Д. Ванькович, А. Гальчинський,

П. Юхименко, Г. Клейнер, В. Рач, О. Росошанський, Т. Д. Сіташ, Ф. О. Чмиленко, В. В. Петрушевська, Р. Талер та ін. Дослідження згаданих науковців створюють своєрідний плацдарм для дослідження державної фінансової політики, проте, на нашу думку, не є достатніми, оскільки методологія дослідження фінансової політики держави повинна відповідати викликам сучасності, а отже, будуватися відповідно до існуючих проблем побудови фінансової політики, ґрунтуватися на чітких принципах, містити обґрунтовану, незаангажовану та різноспрямовану інформаційну базу, окреслювати основні принципи, що будуть використовуватися в межах конкретного дослідження.

Мета статті – на основі ґрунтовного наукового аналізу подати авторське бачення основних принципів проведення наукового дослідження модернізації державної фінансової політики в умовах глобалізації.

Основні результати дослідження. Кожному конкретному періоду часу, для якого науково обґрунтовується фінансова політика держави, властиві

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

певні проблеми, від яких і залежить методологія відповідного дослідження, тому розпочнемо з розгляду проблем, що притаманні розробленню фінансової політики держави на сучасному етапі.

Найбільш ґрунтовно та всебічно, на нашу думку, дослідив проблеми формування державної фінансової політики сучасного етапу Д. В. Ванькович [1, с. 213]. Серед інших труднощів розроблення та провадження фінансової політики держави він виділяє такі:

- депресивні процеси в українській економіці, які набули радикальної форми;
- деградація трудового потенціалу;
- прискорення інфляції, що спричиняє процес закупки валюти;
- неналежна координація дій НБУ та уряду;
- відсутність комплексного прийняття адекватних фіскальних рішень;
- формування та реалізація фіскальної політики в межах ситуативного коригування окремих параметрів і механізмів перерозподілу ВВП;
- політична нестабільність.

Погоджуємося з думкою науковця, що зазначені проблеми в своїй сукупності створюють особливості, що впливають на проведення бюджетної, податкової політики та політики формування фінансів реального сектору економіки, а саме: у сферах бюджетної політики (незначні (за обсягами) суми бюджетних коштів та їх хронічний дефіцит; нераціональна структура витрат і неефективне використання бюджетних коштів; надмірна централізація фінансових ресурсів); податкової політики (високий рівень податкового навантаження (виходячи з обсягу ВВП на одного жителя України), низький рівень збору податків через ухилення від їх сплати та приховування платниками податків реальних доходів; систематичні порушення балансу фінансових інтересів платників податків і податкових адміністрацій на користь держави); фінансів реального сектору (низький рівень забезпеченості суб'єктів господарювання власними оборотними коштами, гіпертрофована кредиторська заборгованість, відсутність реальних державних важелів впливу на управління кредиторською заборгованістю) [1, с. 230-231].

Ю. Д. Радіонов [2, с. 26] виділяє дві найважливіші, на його думку, проблеми державної фінансової політики, а саме: неефективне використання бюджетних коштів та низька ефективність бюджетного механізму, що чинить негативний вплив на економічну політику держави.

Зважаючи на окреслені проблеми та особливості формування й провадження фінансової політики держави, вважаємо, що її розроблення має здійснюватися відповідно до чітких принципів, інакше зазначені проблеми будуть зменшувати її ефективність.

В. В. Петрушевська, досліджуючи можливості адаптації фінансової політики до умов євроінтеграційних і глобалізаційних процесів, зазначає, що вона повинна здійснюватися відповідно до чітко визначених цілей та принципів [3]. Всі цілі фінансової політики науковиця виокремлює у три послідовні рівні, які слугують одній головній меті –

досягнення стабільного соціально-економічного розвитку держави. Погоджуємося з таким структуруванням цілей фінансової політики держави, оскільки воно дає змогу досягти головної мети завдяки чіткому послідовному виконанню цілей кожного з рівнів. Таким чином, виконання цілей III рівня ведуть до виконання цілей II рівня, цілі II рівня – до виконання цілей I рівня. Виконання ж всіх цілей I рівня забезпечують стабільність соціально-економічного розвитку держави.

Що ж стосується принципів побудови фінансової політики, то згадана науковиця виділяє такі: науковий підхід; прогнозування можливих наслідків; урахування накопиченого досвіду; чітке визначення макроекономічних показників; урахування національних і географічних особливостей; комплексний підхід; багатоваріантність; урахування внутрішнього становища й міжнародних позицій держави [6, с. 137].

Т. Сіташ, виділяє такі три принципи фінансової політики [4, с. 31]:

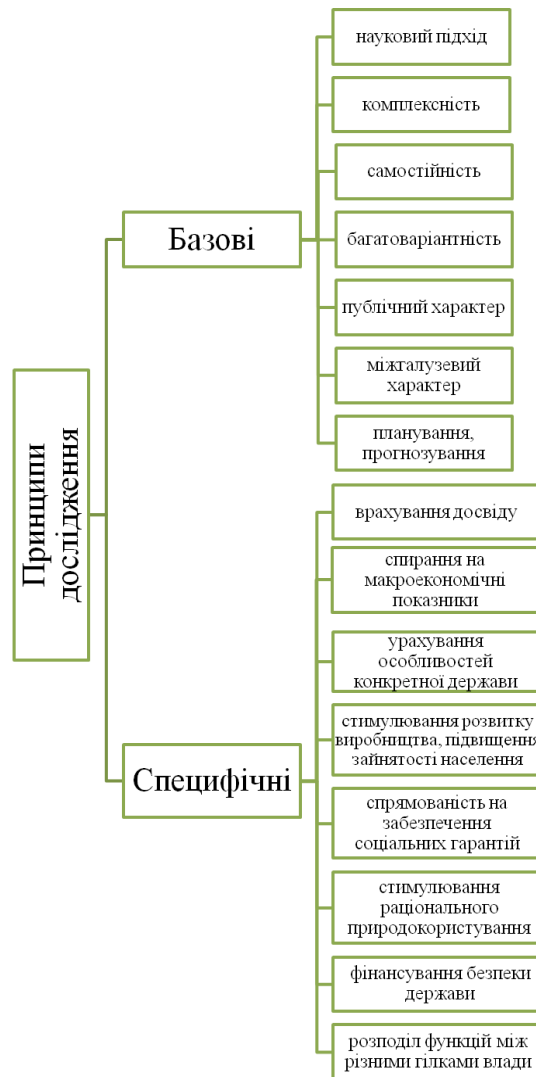
- сприяння розвитку виробництва, підтримання підприємницької активності та підвищення рівня зайнятості населення;
- мобілізація й використання фінансових ресурсів для забезпечення соціальних гарантій;
- спрямованість на запровадження такого фінансового механізму, який зумовлює раціональне використання природних ресурсів, заборону технологій, що загрожують здоров'ю людини.

Також існує підхід, який виділяє такі принципи фінансової політики держави: публічний характер; розподіл функцій між представницькими та виконавчими органами влади; фінансування безпеки держави; пріоритетність державних видатків; єдність фінансової політики та грошової системи держави; міжгалузевий характер; самостійність; плановість.

Вважаємо, що всі згадані підходи мають раціональне зерно, а зважаючи на важливість фінансової політики держави та її вплив на перебіг фактично всіх процесів у державі, представимо принципи її побудови та реалізації на рис. 1 та розглянемо їх детальніше.

Рис. 1 графічно представляє всі принципи побудови та реалізації державної фінансової політики, які поділено на дві логічні групи: базові принципи та спеціальні принципи, що враховують особливості провадження фінансової політики у конкретній державі.

До групи базових принципів відносимо такі: науковий підхід; комплексність; самостійність; багатоваріантність; публічний характер; міжгалузевий характер; прогнозування та планування. Група специфічних принципів, на нашу думку, повинна об'єднувати такі принципи: врахування досвіду; спираючись на макроекономічні показники; урахування особливостей конкретної держави; стимулювання розвитку виробництва, сприяння зайнятості населення; спрямованість на забезпечення соціальних гарантій; стимулювання раціонального природокористування; фінансування безпеки держави; розподіл функцій між різними гілками влади. Розглянемо перелічені принципи детальніше.

Рис. 1. Принципи дослідження державної фінансової політики

Джерело: складено автором на основі [5, с. 21-23].

Науковий підхід. Фінансова політика держави повинна містити наукову основу, чітко обґрунтовуватися відповідно до стану суспільно-економічного розвитку, стадії економічного циклу.

Комплексність. Узгодження цілей і завдань всіх елементів державної фінансової політики.

Самостійність. Розроблення фінансової політики має базуватися на згаданих вищеположеннях, але водночас бути об'єктивним процесом, що зводить до мінімуму вплив зацікавлених осіб.

Багатоваріантність. Фінансову політику розробляють, враховуючи різні варіанти розвитку економіки держави на основі середньострокового та довгострокового планування та прогнозування (у цьому контексті важливе значення має аналітична складова цих процесів).

Публічний характер. Передбачає прозорість та відкритість формування та провадження фінансової політики держави на всіх етапах.

Міжгалузевий характер. Розроблена фінансова політика впливає на перебіг практично всіх процесів у державі, що вимагає від неї бути міжгалузєвою.

Прогнозування та урахування різних варіантів можливих наслідків. Вироблення державної політики держави на основі альтернативних варіантів, що

ґрунтуються на відповідних розрахунках, які своєю чергою дають змогу оцінити фінансові наслідки впровадження кожного з варіантів.

Врахування досвіду. Врахування як позитивних результатів, так і негативних наслідків реалізації фінансової політики в попередньому періоді, що можуть впливати на реалізацію фінансової політики в поточному та майбутньому періодах.

Спирання на макроекономічні показники. Оцінювання ефективності фінансової політики має здійснюватися на основі показників макроекономічної діяльності, що припускає проведення фінансової політики, націленої на результат.

Урахування особливостей конкретної держави. Соціальні, демографічні, географічні особливості кожної держави чинять суттєвий вплив на визначення цілей державної фінансової політики та її пріоритети.

Стимулювання розвитку виробництва, сприяння зайнятості населення. Фінансова політика держави повинна вибудовуватися таким чином, щоб сприяти розвитку підприємництва та зайнятості населення.

Спрямованість на забезпечення соціальних гарантій. Державна фінансова політика першочергово повинна спрямовуватися на забезпечення дотримання певного рівня соціальних

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

гарантій незалежно від стану та стадії розвитку економіки.

Стимулювання природокористування. раціонального Основною державної фінансової політики є співвідношення показників економічної ефективності з результатом, що його планують досягнути. Отже, зважаючи на пріоритети розвитку світової економіки та процеси глобалізації, фінансова політика повинна стимулювати раціональне та здорове природокористування всіма суб'єктами економіки як на перспективу, так і в поточному періоді.

Фінансування безпеки держави. Державна політика передбачає фінансування як внутрішньої безпеки громадян, так і забезпечує позицію самої держави та міжнародному рівні.

Розподіл функцій між різними гілками влади. Важливо чітко розмежовувати повноваження та функції різних гілок влади задля попередження їх

дублювання та встановлення відповідальності за рішення, що приймаються під час реалізації фінансової політики держави.

Вважаємо, що дотримання перелічених принципів дасть змогу вибудувати справді якісну фінансову політику держави. Тому важливо у дослідженні фінансової політики держави значну увагу приділяти дотриманню цих та основних принципів (правил) здійснення наукового дослідження [5, с. 23-25], серед яких:

- принцип об'єктивності;
- принцип сутнісного аналізу;
- принцип єдності логічного та історичного;
- принцип провідної ролі практики.

Наочно принципи, на яких має ґрунтуватися наукове дослідження, та їх зміст представлено на рис. 2.

Рис. 2. Зміст основоположних принципів наукового дослідження

Джерело: складено автором на основі [5, с 23-25].

Принцип об'єктивності. Дослідження проблематики модернізації фінансової політики держави суттєво піддається ризику суб'єктивізму, адже проблематика є надзвичайно широкою (про що свідчить навіть наявність різноманітних підходів до трактування елементів державної фінансової політики), тому різні науковці, зважаючи на власний досвід, світосприйняття, а також на врахування різного набору факторів, що чинять чи можуть чинити вплив на формування державної фінансової політики, по-різному її досліджують. Цей ризик ще більше поглиблюється у контексті глобалізаційних процесів, які означають суттєве переплетення вітчизняних і закордонних практик і традицій формування та ведення фінансової політики держави.

Саме завдяки дотриманню принципу об'єктивності дослідження можна уникнути чи суттєво зменшити згаданий ризик. Забезпечити виконання цього принципу можна, зокрема, за допомогою чіткого обґрунтування вихідних даних дослідження, які повинні містити усестороннє розкриття позицій попередніх досліджень фінансової політики держави.

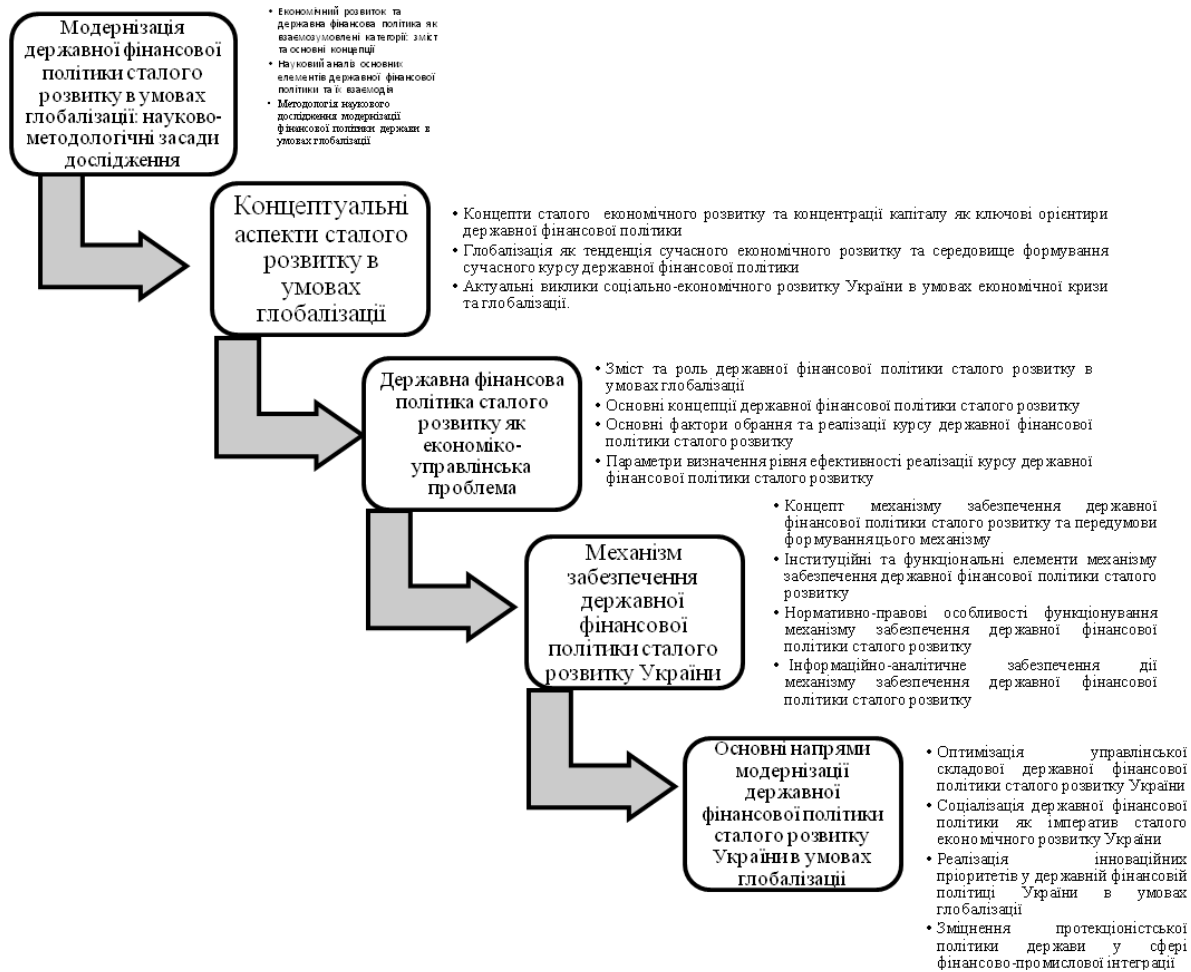
Наявність адекватної інформаційної бази дослідження фінансової політики держави дає змогу врахувати сукупність факторів, що чинять вплив на її формування та реалізацію. Адже будь-який фактор може впливати по-різному (залежно від різних обставин, державного устрою, етапу економічного розвитку). До прикладу, очевидно, що за високого рівня забезпечення надання суспільних благ

державою в Швеції підвищення там прибуткового податку сприйметься суспільством легше, ніж у Німеччині чи Україні.

До того ж принцип об'єктивності потребує логічності дослідницьких дій, їх послідовності і на цій основі досягнення достовірних висновків, тому зважаючи на комплексність та системність предмета нашого дослідження, важливо послуговуватись даними та результатами досліджень як з українських, так і з іноземних джерел. Особливо корисними в цьому сенсі є результати наукових досліджень таких науковців, як Ш. Т. Балок (Американська економічна

асоціація [6]), П. Дж. Монтгел [7], А. Грінат, Дж. Волліс, Р. Сілла [8] та ін.

Принцип сутнісного аналізу. Логіка ведення дослідження повинна будуватися так, щоб зберегти рух дослідження від опису до обґрунтування різноманітних процесів, а далі – до прогнозування та моделювання розвитку явища. Таким чином, дослідження модернізації фінансової політики держави в умовах глобалізації повинне містити всі зазначені елементи. Логіка дослідження модернізації фінансової політики держави в умовах глобалізації представлена рис. 3.

Рис. 3. Логіка ведення дослідження модернізації фінансової політики держави в умовах глобалізації

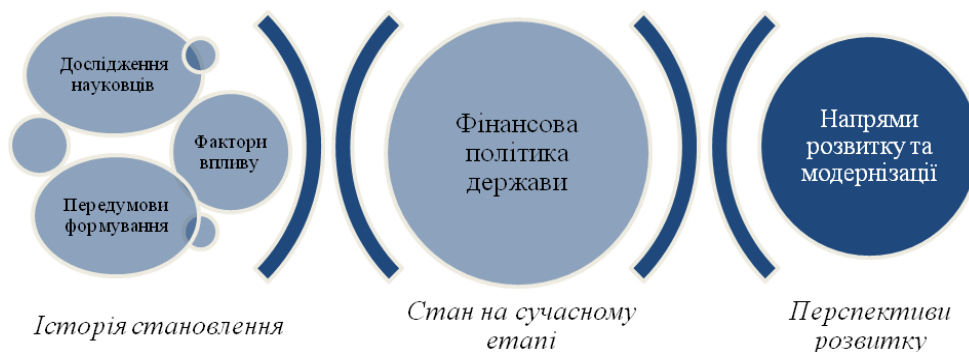
Джерело: авторська розробка.

Рис. 3 демонструє послідовний перехід від розкриття теоретико-методологічних основ дослідження зазначеної проблематики до обґрунтування процесів та до формування стратегічного бачення, яким повинен бути механізм державної фінансової політики сталого розвитку, які основні напрями, на нашу думку, дадуть змогу модернізувати державну фінансову політику України в умовах глобалізації. Така логіка дослідження цілком забезпечує дотримання принципу сутнісного аналізу.

Принцип єдності логічного та історичного. Дослідження модернізації фінансової політики держави в контексті глобалізації передбачає

поєднання як вивчення історії її становлення до сучасного стану, так і перспективи розвитку. Історичний аналіз здійснюють з позиції певної наукової концепції, враховуючи всі елементи фінансової політики держави. Графічно це може бути представлено, як на рис. 4.

Принцип провідної ролі практики. Дотримання цього принципу вимагає у науковця наближати дослідження до реального життя, адже основна ціль трансформації фінансової політики держави – позитивне перетворення суспільства. Тому результати дослідження мають пройти апробацію на практиці.

Рис. 4. Дослідження модернізації фінансової політики держави в контексті глобалізації відповідно до принципу єдності логічного та історичного

Джерело: авторська розробка.

Висновки. Отож, методологія наукового дослідження модернізації фінансової політики держави в умовах глобалізації є складним багаторівневим шляхом пізнання істини, що впливає з існуючих проблем побудови державної фінансової політики і ґрунтується на чітко визначених принципах. Запропонована автором система принципів наукового пізнання зазначеної проблематики дозволить всебічно дослідити проблематику модернізації фінансової політики в умовах глобалізації та поглибити науково-методологічну базу досліджуваного явища.

Список використаних джерел

1. Ванькович Д. В. Теоретико-методологічні засади та механізм реалізації фінансової політики України: дис. ... д.е.н. Львів. 2014. 425 с.
2. Радіонов Ю. Д. Фінансова політика та проблеми ефективності її реалізації в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № 4(69). С. 20-26.
3. Петрушевська В. В. Адаптація фінансової політики України до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів. *Проблеми економіки*. №2. 2014. С. 131-137.
4. Сіташ Т. Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика. *Академічний огляд*. 2015. № 1(42). С. 29-34.
5. Колесников О. В. *Основи наукових досліджень*: навч. посіб. 2-ге вид., випр. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.
6. Bullock Ch. J. Historical Sketch of the Finances and Financial Policy of Massachusetts from 1780 to 1905. *Publications of the American Economic Association. 3rd Series*. 1907. Vol. 8(2). Pp. 1-144. URL: <https://www.jstor.org/stable/pdf/2999951.pdf>
7. Montiel P. J. Financial policies and economic growth: theory, evidence, and country-specific experience from sub-Saharan Africa. *AERC Special Paper*. 1995. Vol. 18. URL: <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/123456789/2187/AERCS18-151157.pdf?sequence=1>
8. Grinath III A., Wallis J. J., Sylla R. Debt, default, and revenue structure: the American State debt crisis in the early. *NBER Historical Working Paper*. 1997. No. 97. URL: <https://www.nber.org/papers/h0097>

References

1. Vankovych, D. V. (2014). Teoretyko-metodolohichni zasady ta mekhanizm realizatsiyi

finsanovoyi polityky Ukrainy [Theoretical and methodological foundations and mechanism of implementation of financial policy of Ukraine]. Ph.D. in Econ. Dissertation, Lviv, Ukraine. [in Ukrainian].

2. Radionov, Yu. D. (2014). Finansova polityka ta problemy efektyvnostiyi realizatsiyi v Ukraini [Financial policy and problems of effectiveness of its implementation in Ukraine]. In *Naukovi pratsi Natsional'noho universytetu kharchovykh tekhnolohiy [Proceedings of the National University of Food Technologies]: Vol. 4(69) (pp. 20-26).*[in Ukrainian].

3. Petrushevska, V. V. (2014) Adaptatsiya finansovoyi polityky Ukrainy do umov hlobalizatsiynykh i yevrointehratsiynykh protsesiv [Adaptation of the financial policy of Ukraine to the conditions of globalization and European integration processes]. *Problemy ekonomiy – The problems of economy*, 2, 131-137.[in Ukrainian].

4. Sitash, T. D. (2015). Finansova polityka derzhavy: prahmatyka ta problematika [Financial policy of the state: pragmatics and problems]. *Akademichnyy ohlyad – Academic Review*, 1(42), 29-34. [in Ukrainian].

5. Kolesnikov, O. V. (2011). *Osnovy naukovykh doslidzhen' [Fundamentals of scientific research]: Manual*. 2nd edition, corrected and supplemented. K.: Center for Educational Literature. [in Ukrainian].

6. Bullock, Ch. J. (1907). Historical Sketch of the Finances and Financial Policy of Massachusetts from 1780 to 1905. *Publications of the American Economic Association. 3rd Series*, 8(2), 1-144. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/pdf/2999951.pdf>

7. Montiel, P. J. (1995). Financial policies and economic growth: theory, evidence, and country-specific experience from sub-Saharan Africa. *AERC Special Paper*, 18. Retrieved from <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/123456789/2187/AERCS18-151157.pdf?sequence=1>

8. Grinath III, A., Wallis, J. J., & Sylla, R. (1997). Debt, default, and revenue structure: the American state debt crisis in the early. *NBER Historical Working Paper*, 97. Retrieved from <https://www.nber.org/papers/h0097>

Надійшло 21.12.2019 р.